

B. D. S.
OPERA
 POSTHUMA,

Spinoza

... nagelaten geschriften

Quorum series post Praefationem
 exhibetur.

De belangrijkste geschriften van Spinoza kort toegelicht.

• DE ETHICA

De **Ethica** is het belangrijkste en bekendste werk van Spinoza. Hij werkte eraan tussen 1661 en 1675. Het bevat een nieuwe visie op de wereld en de mens en is tegelijk een schets hoe ieder denkend mens gelukkig kan worden door het verwerven van kennis en inzicht in de werking van de natuur en daarmee de regulering van zijn emoties. Het is een alomvattend boek dat behalve veel stof tot nadenken ook praktische handvatten voor het leven biedt. Het bestaat uit vijf delen.

Verwijzingen naar de Ethica en het Theologisch-Politiek Traktaat worden meestal afgekort. Hieronder bijv: Ethica deel 2 stelling 48 wordt dan E2, 48.

Er bestaat in de geest geen absolute, dat wil zeggen vrije wil. / E2, 48

De vijf delen van de Ethica:

- I God
- II De natuur en de oorsprong van de geest
- III De oorsprong en de natuur van de hartstochten
- IV De menselijke slavernij of de krachten der hartstochten
- V De macht van het verstand of de menselijke vrijheid

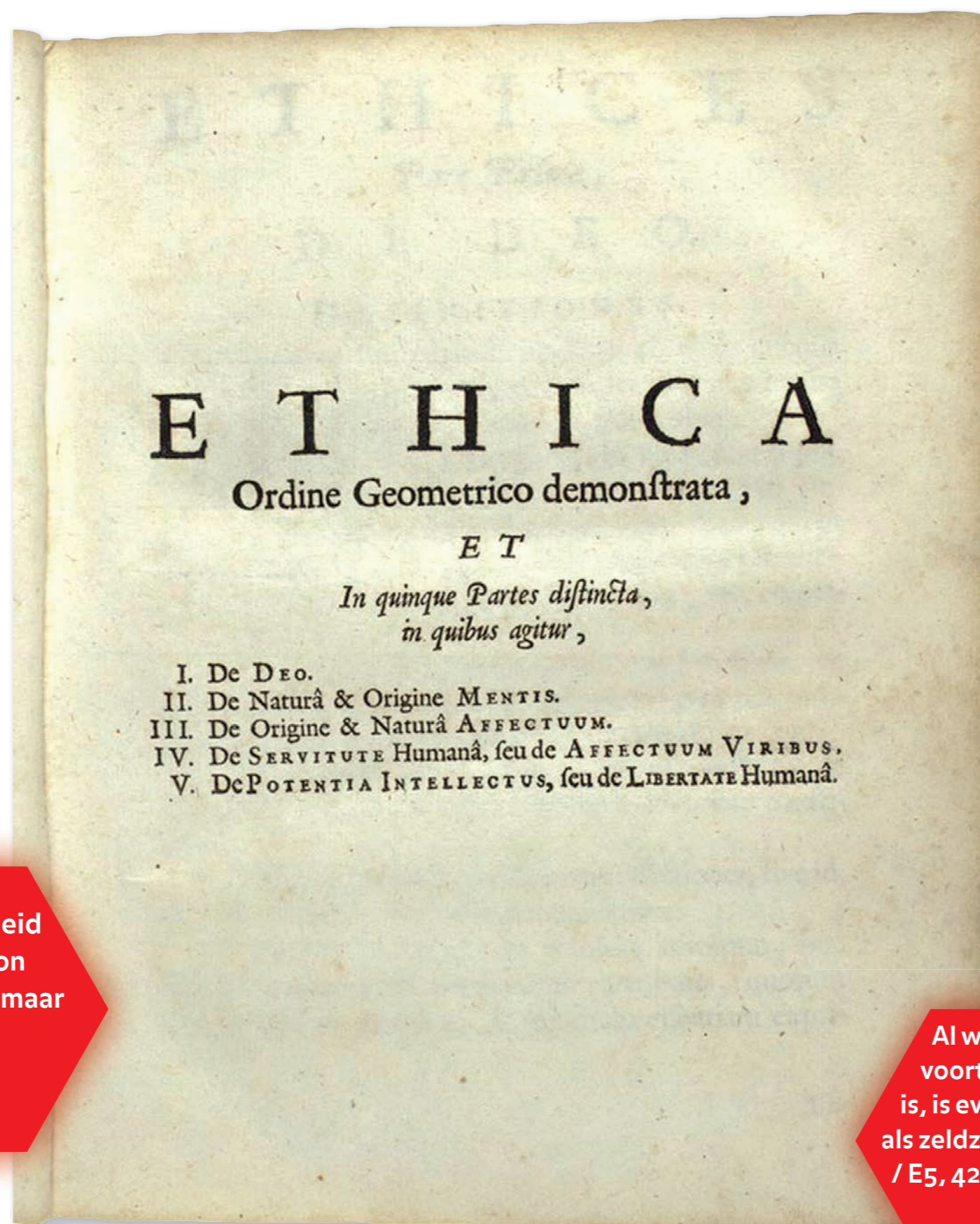
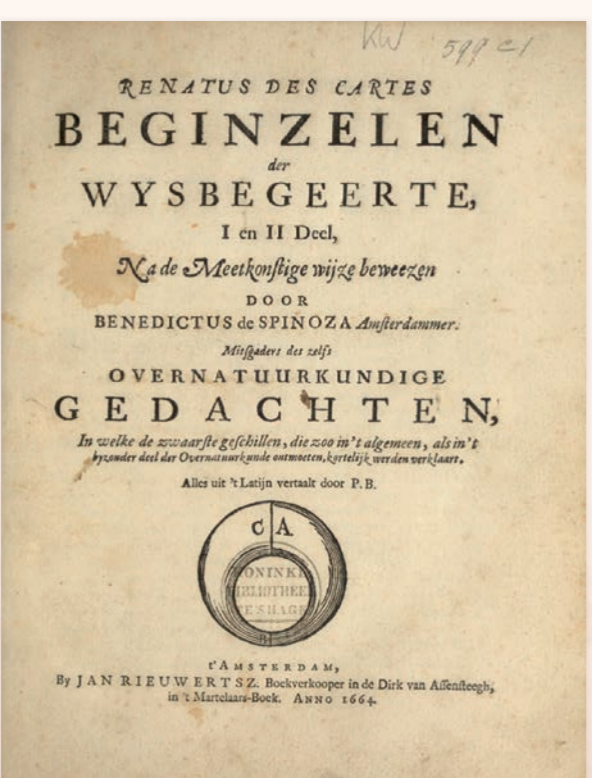
In het eerste deel laat Spinoza zien dat alles in het universum volgens vaste en onveranderlijke wetten verloopt en eeuwig is. Het universum heeft geen oorzaak, het is oorzaak in zichzelf. Spinoza gebruikt nog wel de traditionele naam God maar doet niet op een persoonlijke god van de religies, maar stelt deze gelijk aan de oneindige kosmos of de 'Natuur'.

Wanneer wij geleid worden door de Rede, zullen wij van twee goede zaken de beste en van twee slechte de minst slechte kiezen. / E4, 65

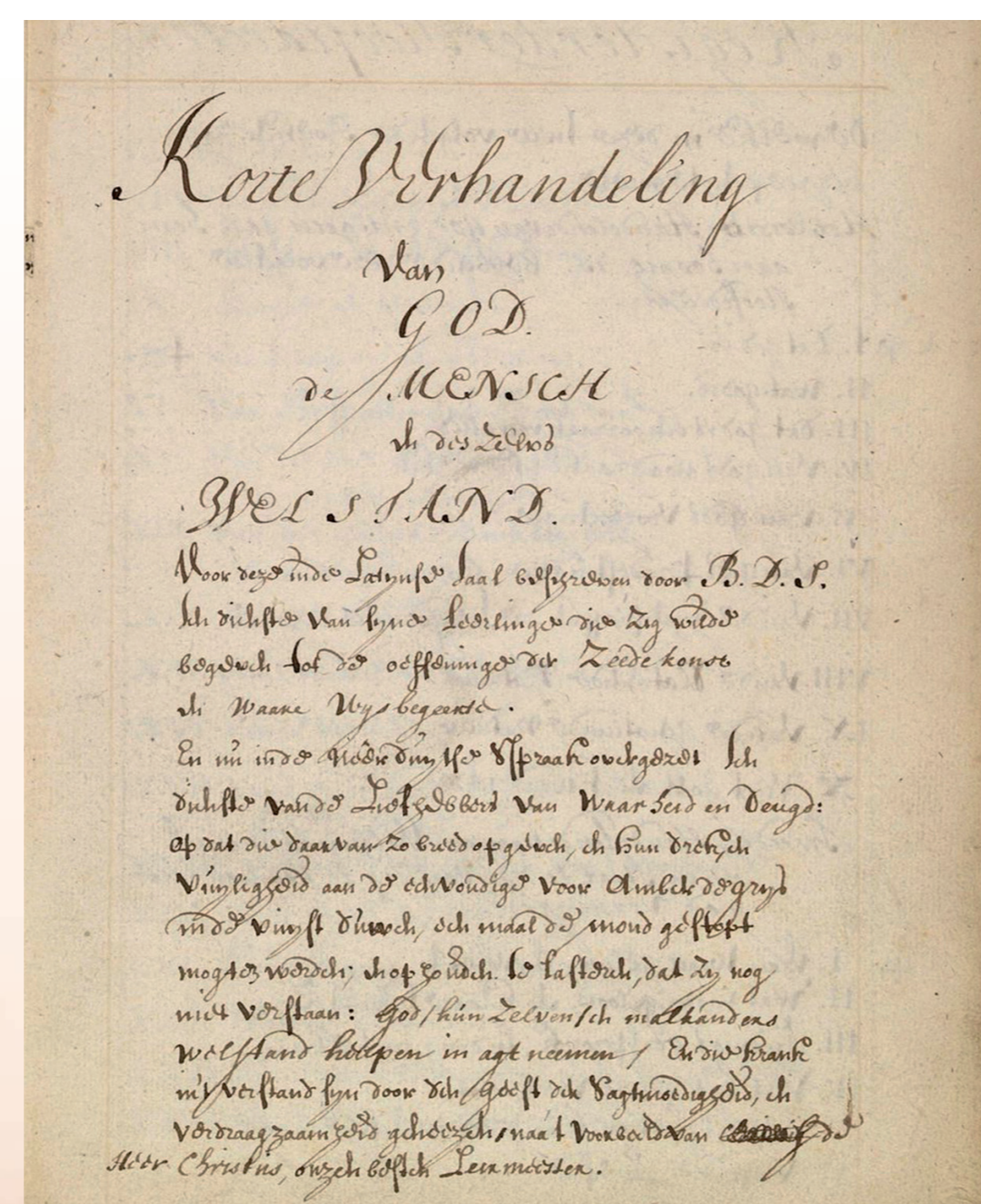
Gelukzaligheid is niet het loon van de deugd, maar de deugd zelf. / E5, 42

Het tweede deel beschrijft het ontstaan van kennis bij de mens in de interactie met zijn omgeving. In eerste instantie begrijpen we niet wat er om ons heen gebeurt. Pas later zien we samenhang tussen de verschijnselen. Hier is zijn befaamde leer van de drie vormen (stappen) van kennis op gebaseerd: verbeelding, redelijk inzicht en het 'intuïtieve weten'; het onmiddellijke doorzien/aanschouwen van de algehele samenhang van de natuur. Bij de bestudering van het menselijk handelen is Spinoza's uitgangspunt de bestaansdrang van ieder mens, die wordt bepaald door natuurwetten, net als alle andere dingen in de natuur.

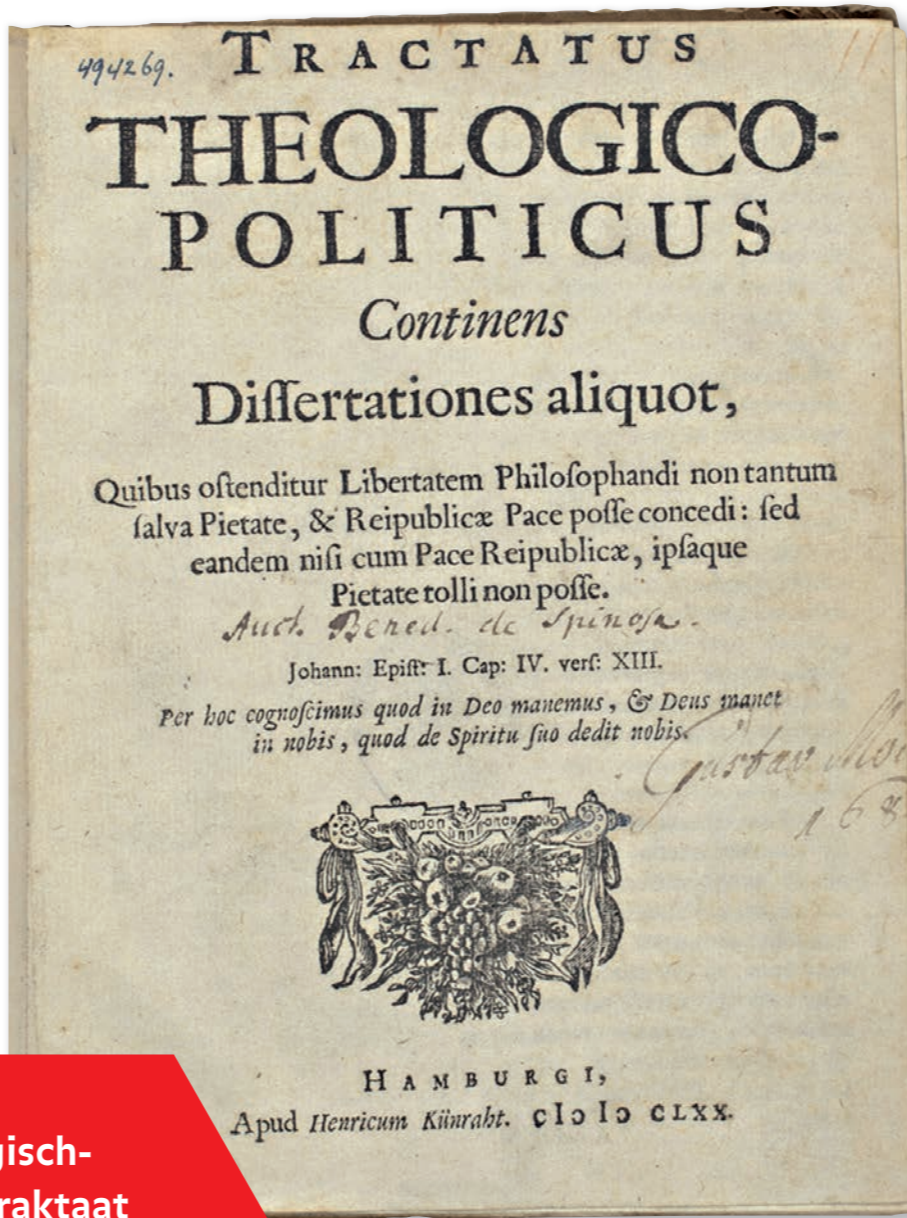
Het enige werk dat onder Spinoza's eigen naam in 1643 door Jan Rieuwertz werd uitgegeven is een commentaar op 'De beginselen van de wijsbegeerte' van Descartes. (Renati des Cartes Principia philosophiae)

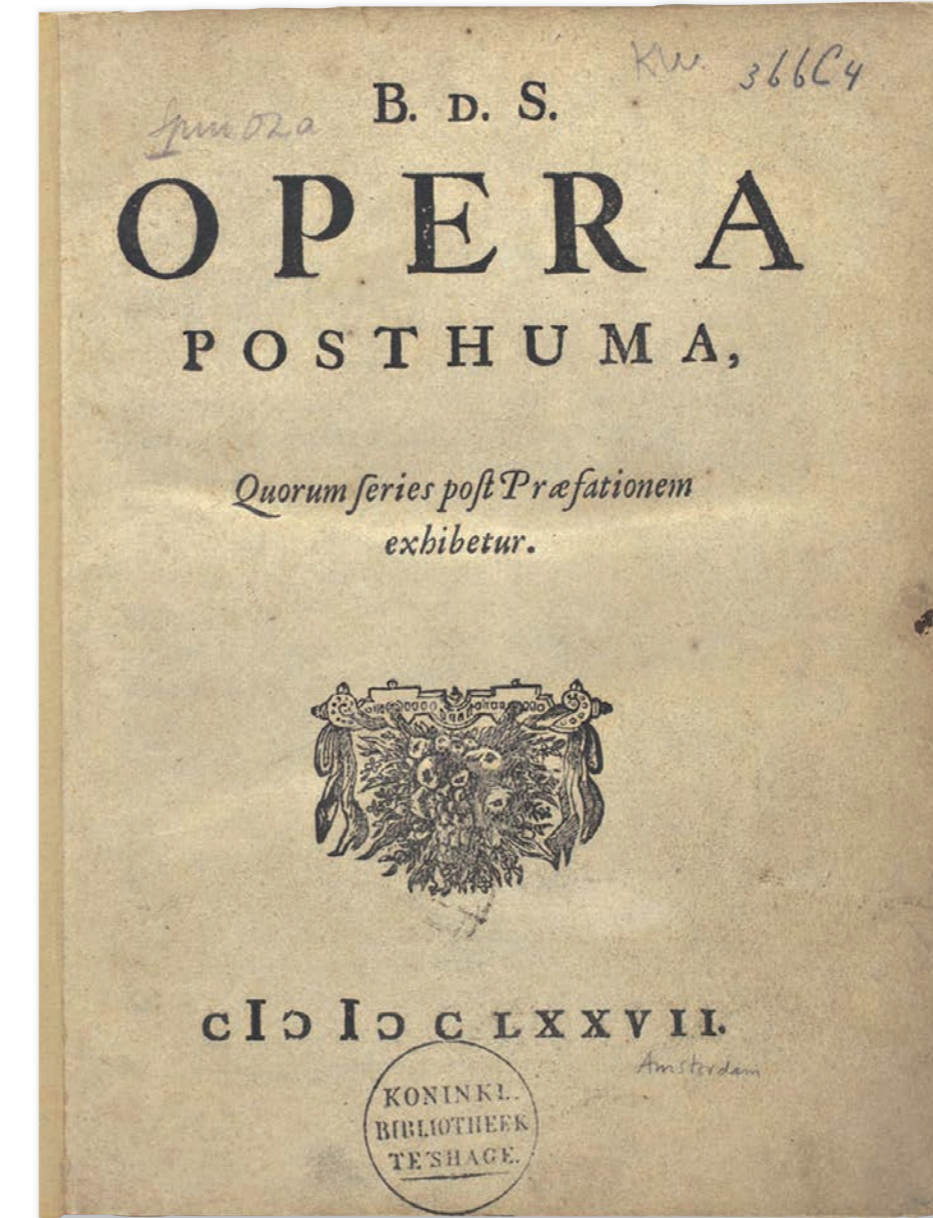
Al wat voortreffelijk is, is even moeilijk als zeldzaam. / E5, 42

De 'Korte verhandeling van God, de mensch, en deszelfs welstand' is een bewaard gebleven manuscript dat als voorloper van de Ethica wordt gezien. Het werd pas in de 19e eeuw ontdekt en de oorspronkelijke Latijnse tekst is verloren gegaan. Wetenschappers denken dat het gaat om één van de vroegste werken van Spinoza rond 1660. Het heeft niet de mathematische vorm waarin de Ethica later is uitgegeven en leunt nog meer op de filosofie van Descartes.

Het Theologisch-Politiek Traktaat werd in 1674 verboden vanwege de ondermijning van de grondslagen van de door de overheid erkende christelijke leer.

• HET THEOLOGISCH-POLITIEK TRAKTAAT

Het TTP bestaat uit twee delen. In de eerste vijftien hoofdstukken onderzoekt Spinoza het vershijsel religie. Waar komen de godsdiensten vandaan en wat is hun maatschappelijke functie? Hoe kunnen we 'geloof' van 'bijgeloof' onderscheiden?

Spinoza en zijn uitgever hielden rekening met de censuur door op de titelpagina een gefingeerde uitgevernaam (Henricus Künraht) en een verkeerde plaats van uitgave (Hamburg) te plaatsen. Ook ontbreekt de naam van de schrijver en wordt deze nergens in het boek genoemd.

Wat hebben de boeken van bijvoorbeeld het Oude Testament met elkaar gemeen, ook al zijn ze door heel verschillende auteurs geschreven? Om het antwoord op deze vragen te vinden onderzoekt Spinoza 'heilige boeken' op wetenschappelijke wijze. Daarom kan hij als een van de eerste godsdienstwetenschappers worden gezien. Spinoza laat zien dat alle religieuze boeken een product zijn van menselijke verbeelding en dat zij mensen aansporen tot een sociale moraal van naastenliefde en gehoorzaamheid aan de wetten van de samenleving. Het revolutionaire van Spinoza's benadering is dat hij de godsdienst als een product van de menselijke natuur beschouwt en niet langer uitgaat van het bestaan van een ware godsdienst - als het jodendom, christendom of de islam. Het zijn producten van de menselijke fantasie, waar je niet van kan zeggen dat ze 'waar' of onwaar zijn.

Ieder mens is vrij om zijn eigen overtuiging te kiezen en geloof moet alleen beoordeeld worden op de vruchten die het voortbrengt. / TTP, h 14

In een vrij staatsbestel is het een ieder toegestaan te denken wat hij wil en te zeggen wat hij denkt. / TTP, h 20

Het tweede deel analyseert het ontstaan van politieke gemeenschappen. Ook hier geeft Spinoza een functionele verklaring, waarbij hij laat zien dat samenlevingen waar vrijheid bestaat beter functioneren dan staten waar de burgers aan de overheid onderworpen zijn. Ook toont hij het nut van de onderworpenheid van de kerk aan de staat en de vrijheid van meningsuiting. Het boek werd in 1674 verboden.

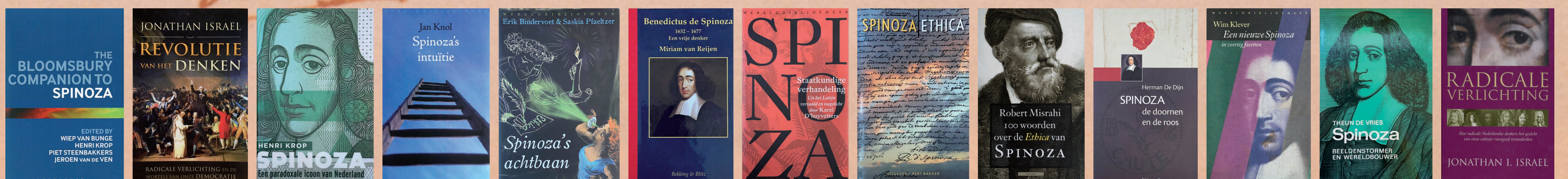

Brief aan Blyenberg in het Nederlands.

Spinoza
 de handtekening van Amsterdam

Lees / download op je mobiel

Enkele hedendaagse publicaties met teksten van - en over Spinoza. Deze boeken (en meer) zijn te vinden in de Spinoza loge aan de achterzijde op deze (3e) verdieping.